

# Oostrum in Eesterrecht

## Duizend jaar Eenumhoogte

door R.H. Alma

### Inleiding

De verschijning van de genealogie *Oostrum* van de hand van de heer Schuitema Meijer was een goede aanleiding om aan het onbekende gehucht van die naam en zijn bewoners enige aandacht te besteden. Dat de localisering niet zonder moeilijkheden gepaard ging, is niet verwonderlijk: de plaatsnaam Oostrum is vermoedelijk al in de 16de eeuw in onbruik geraakt. In oudere bronnen in de Groninger archieven komt de naam van de buurschap bijna niet voor en dat verklaart dat de plaats tot nu toe aan de aandacht ontsnapt is. Gelukkig is in het Niedersächsisches Staatsarchiv in Aurich een aantal stukken bewaard gebleven dat de nadere localisering van Oostrum mogelijk maakte. Het bleek te liggen in het kerspel Eenum en in de rechtstoel van het Zandtster Eesterrecht. Nu heeft B.W. Siemens in zijn magnum opus, de *Historische atlas van de provincie Groningen* (Groningen 1962), met een weinig gelukkig resultaat de grenzen van het Zandtster Eesterrecht gereconstrueerd. Een nadere beschouwing van deze grenzen levert veel informatie voor de genealogie en voor de geschiedenis van de boerderijen in dit gebied, zodat hieraan niet voorbijgegaan kon worden. Vandaar dat dit artikel meer is dan een pijltje op een kaart met de tekst 'Hier ligt Oostrum'.

Tijdens het drukklaar maken van ons onderzoek verscheen een artikel van dr. H. Feenstra dat over hetzelfde onderwerp handelt: de ligging van 'Eestrum' en de grenzen van het Zandtster Eesterrecht. Ook Feenstra komt tot de conclusie dat we te maken hebben met de oude naam van Eenumhoogte en dat de rechtstoelgrenzen door Siemens verkeerd getrokken zijn. Wij hebben ons artikel daardoor kunnen ontlasten van een aantal argumentaties en verwijzen daarvoor naar het artikel van Feenstra<sup>1</sup>. Vanwege de onduidelijkheid over de grenzen van het Zandtster Eesterrecht wordt hieronder eerst aandacht besteed aan de boerderijen en hun bewoners in deze rechtstoel. Vervolgens wordt ingegaan op de goederen van verschillende (Oost-Friese) kloosters in het kerspel Eenum, naar aanleiding waarvan de ligging van Oostrum nader bepaald kan worden.

Het bijzondere van de rechtstoel Eesterrecht is, dat hij uit twee delen bestond die niet aan elkaar grensden: de clauw Ten Post en de clauwen Oostrum en Buiten Spijkmerweg. Het recht viel om het andere jaar in de clauw Ten Post, waarvan het recht tenminste vanaf de tweede helft van de 15de eeuw aan de familie Rengers hoorde. Voordien ging het recht mogelijk rond langs verschillende boerderijen; er zijn althans twee lijsten van edele heerden te Ten Post, resp. Oldersum, vermoedelijk opgemaakt in de 15de eeuw. Voor ons betoog doen deze niet ter zake. Om de plaats Oostrum te localiseren zijn de andere twee clauwen wél van belang. De kaart van Siemens localiseert beide clauwen ten noorden en noordoosten van 't Zandt, zonder dat aangegeven staat waar beide zich scheiden. Het gehele buitendijkse gebied van de Vierburen rekent hij tot het Eesterrecht om aldus toch nog tot een gebied van enige omvang te komen, maar er is geen enkele aanwijzing dat deze uiterdijken er ooit toe gerekend werden.

---

<sup>1</sup> H. Feenstra, 'Eestrum, het Eesterrecht en de Spijkmerweg', in: *Driemaandelijks blad* 52 (2000) 59-72.

In 1611 werden ‘na *Peter Geerts* seggen, in der tijt wedman [van het Zandtster Eesterrecht] ende olt caspelman’, lijsten opgesteld van de landgebruikers, ‘ingeseten ende husen’ die onder Ten Poster lankrecht en Zandtster Eesterrecht hoorden<sup>2</sup>. Siemens concludeerde dat de wedman zich vergist moet hebben, omdat hij inwoners van ’t Zandt, Zeerijp, Leermens en Eenum noemt, terwijl die vier kerspelen een eigen redgerrecht vormden. Uit vele bronnen blijkt dat Siemens de plank missloeg: de bronnen spreken tot het begin van de 19de eeuw van inwoners van deze vier kerspelen onder het Eesterrecht. De grens van de clauwen Oostrum en Buiten Spijkerweg is door Feenstra gelocaliseerd: de Spijkerweg is een, deels niet meer bestaande, weg die vanuit de Fivelboezem bij Westeremden, via de Zeerijpsterweg en de Garsthuizerweg naar ’t Zandt liep<sup>3</sup>. Ten zuiden van deze weg lag de clauw Oostrum, ten noorden de clauw Buiten Spijkerweg. Ook het dorp ’t Zandt zelf werd door deze weg doorsneden en over de twee rechtstoelen verdeeld. Hoe de grenzen precies lopen, is na vele uren puzzelen nog onduidelijk. Het kaartje op de volgende bladzijde geeft de huizen waarvan ik heb kunnen vaststellen tot welke rechtstoel zij behoren<sup>4</sup>.

### De edele heerden in de clauw Oostrum

Om de ligging van de boerderijen in de clauw Oostrum te bepalen gebruiken we de verschillende clauwboeken: verzamelingen aantekeningen over de eigenaren van de gerechtigheden tot het redgerrecht<sup>5</sup>. De clauw Oostrum — in de clauwboeken ook wel ‘boven’ of ‘binnen Spijkerweg’ genoemd<sup>6</sup> — bestaat uit de volgende edele heerden:

#### 1. To Oostrum

Gerechtigde ca. 1470 was *Schelte ter Borch* te Leermens en Warfhuizen. Zijn dochter *Eweke* huwde in 1484 *Ludeken Clant* en hun nazaten, de familie *Clant* op Boelsiersema, erfden de rechten op deze heerd.

#### 2. Idenheem

Gerechtigde ca. 1470 was *Wytke ten Post*. Over de eigenaar van het redgerrecht heerst in de 16de eeuw onduidelijkheid. *Johan Rengers ten Post* (1469-1535) beweerde dat het recht door *Wytke* en de erfgenamen was toegestaan<sup>7</sup>, maar ook de familie *Clant* op Boelsiersema heeft akten gehad waaruit hun eigendom zou blijken<sup>8</sup>. In 1772 zou op de plaats van Idenheem de smederij in het dorp (‘binnen het loeg’) Leermens liggen<sup>9</sup>. In 1832 is de smederij gevestigd ten noorden van de kerk (kadastraal bekend als B 318). Het is echter de vraag of dit kan kloppen: als een deel van de wierde van Leermens onder het Eesterrecht zou vallen, zou men meer inwoners verwachten dan de lijst van 1611 geeft.

#### 3. Die Wippe

Gerechtigde ca. 1470 was *Willem ten Zijl*. In 1512 droegen *Doeke Ubbema* te Oterdum en *Eme Ubbens* te Baflo de rechten op deze heerd over aan *Johan Rengers ten Post*<sup>10</sup>. De ligging van de heerd is onbekend. In een akte van 31 maart 1649<sup>11</sup> worden door de erfgenamen van *Jacob Reenders* en *Derck Wabbes* aan *Aerendt Alberts* en *Swaene*, ehel., een aantal percelen land overgedragen, gelegen in de heerd te Leermens

---

<sup>2</sup> Deze lijst is uitgegeven in Feenstra, ‘Eestrum’, 70-72. Na de naam van *Onno Jansen* (pag. 71) volgen in het origineel nog: *Rijnge Eggericx*, *Luitjen Willems* en *Jan Jansens*. De bovenste drie namen van die bladzijde zijn echter dubbel: blijktbaar is bij het drukklaar maken ter redactie iets misgegaan.

<sup>3</sup> Feenstra, ‘Eestrum’, 63, 68.

<sup>4</sup> Met dank aan Lammert Leertouwer te Norg, die de kaart getekend heeft.

<sup>5</sup> Er is een honderdtal overgeleverd. Eén ervan is gedrukt in: *Het claveboek van Johan Tiassens*, L.H. Bruins ed. (Leens 1986)

<sup>6</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 9, pag. 133; inv.nr. 130, fol. 5. Tenzij anders vermeld berusten alle aangehaalde bronnen in de Groninger Archieven in de collecties van het Rijksarchief te Groningen.

<sup>7</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 9, pag. 133.

<sup>8</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 130, fol. 4.

<sup>9</sup> Aantekening van mr. D.F.J. van Halsema in een clauwboek in bezit van de familie Van Halsema.

<sup>10</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 79, reg. 260; inv.nr. 11, reg. 261.

<sup>11</sup> In particulier bezit.



die door *Aerendt* wordt gebruikt. Een van de percelen is een venne lands van 3 grazen, ‘die Wippe ghenambt’, zwestend ten noorden, oosten en zuiden aan de Hereweg en ten westen aan *Hemme Eeverts* en *Jan Jan Willems*. Mogelijk betreft dit het perceel waar eerder de edele heerd van die naam gestaan heeft en lag deze direct ten zuiden van het dorp Leermens.

#### 4. **Oosterheem**

Gerechtigde ca. 1470 was *Tiddo toe Oestrum*. Op deze heerd wordt hieronder ingegaan.

#### 5. **Styemaheem**

Gerechtigde ca. 1470 waren *Osebrant* ‘mit zijn broeders’. In de 16de eeuw blijken de rechten echter in eigendom van de familie *Ten Holte* te Zeerijp. Een clauwlijst van de hand van *Johan Rengers ten Post* (1469-1535) geeft als gerechtigde *Vrouw Popkens*<sup>12</sup>. Zij zal de weduwe van *Popke Ufkens* of *Tetekens* zijn, die op 29 nov. 1449 een deel van de heerd verwierf. Op die datum verkopen *Yteko Dothinga* en *Tette*, echtelieden te Siddeburen, en hun zoon *Johannes* aan *Mencko in den Hamme*, hoofdelling te Loppersum, Styama te Zeerijp, zoals hun dat aangeërfd was van *Alyke Styama*. *Focko Bernda* en *Thyaer* te Hellum, *Popko Tickens* en *Frowe* te Appingedam eisten echter met succes de naarkoop op, omdat zij nauwer verwant aan de kopers waren. Styama wordt omschreven als de huizinge en heminge tho Styama in de Rijp, myt den steenhues, muerhues, heemynghe, mit der heelen graft<sup>13</sup>. *Popko* en *Frowe* waren de ouders van *Writzer Popkens*, wiens dochter met *Roelof ten Holte* trouwde. Door dit huwelijk zal de heerd op *Roelofs* zoon *Johan ten Holte* vererfd zijn.

In de genoemde clauwlijst is met andere inkt toegevoegd: ‘de heert to Langen’; met ‘Langen’ is hier niet de ligging bedoeld, maar de eigenaar: op 27 okt. 1505 wordt de heerd namelijk door *Boelhardus van Jemyngum*, burger te Emden, en *Elsyke*, echtelieden, aan het Oost-Friese klooster Langen verkocht voor 650 rijns gulden en een eeuwige memorie voor hen en hun zoon *Henrick*. Styama is dan groot 60 honderd, in Zeerijpsterhamrik, met nog 14 grazen en 20 deimt<sup>14</sup>. Vervolgens duikt de heerd in 1562 weer als particulier eigendom op, wanneer *Johan*, weduwe van mr. *Hindrick Grawerts* (een familie te Emden), van *Johan ten Holte* de naarwissel verlangt van Styemaheerd. Uitgesproken wordt dat *Johan Grawerts* het even grote Sluchtingheerd te Garsthuizen zal ontvangen en daarvoor overdraagt aan *Johan ten Holte* Stijmaheert, grotendeels te Zeerijp en ook ‘up de Schilt’ gelegen met alle rechten en nog 3500 Emders gulden<sup>15</sup>. De rechten die worden overgedragen zullen niet veel voorstellen, daar het redger- en lankrecht reeds in bezit van *Ten Holte* waren. Dit soort verkopen van rechten die men niet bezat, komen vaker voor. Ze dienen om eventuele conflicterende aanspraken van anderen te weerleggen. Dat dergelijke aanspraken te verwachten waren, kan blijken uit de mysterieuze vermelding van ‘*Osebrant* mit zijn broeders’ als gerechtigden tot het redgerrecht omstreeks 1470. Van de twee 15de-eeuwse personen van die naam die in aanmerking komen (*Osebrant in den Dam* en eventueel *Osebrant Sluchtinge*<sup>16</sup>) is geen relatie tot *Frouwe Popkens* of *Johan ten Holte* bekend.

De heerd bestond dus uit twee gedeelten: één deel in Zeerijpsterhamrik en één deel ‘up de Schilt’, namelijk tussen het Garreweestermaar en de Grauwedijk<sup>17</sup>, d.w.z. bij het tegenwoordige Overschild. Dit gegeven in combinatie met de grenzen van het Eesterrecht maakt het waarschijnlijk dat de heerd ten noorden van Eenum, net in het kerspel Zeerijp, lag. In 1822 wordt namelijk een heerd verkocht van 30 grazen, waarvan 6 grazen op de Grauwe Dijk lagen en 24 grazen op de genoemde plek<sup>18</sup>.

#### 6. **Bauckemaheert**

Gerechtigde ca. 1470 was *Writzer Popkens*. *Johan ten Holte*, diens kleinzoon, en zijn nazaten bezaten en bewoonden de borg Bauckema of Boukum vervolgens. Bauckemaheerd lag op de plaats van of mogelijk

<sup>12</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 9, pag. 133.

<sup>13</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 836ee, reg. 95.

<sup>14</sup> St.A. Aurich, Dep. IV, Msc. IX 19, fol. 47-47v, nr. 217.

<sup>15</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 793, reg. 458.

<sup>16</sup> *Oesebrant Sluchtinge* wordt vermeld in 1424 te 't Zandt en *Oesebrant ten Damme* en *Elteke*, ehel., verkopen op 9 sept. 1463 aan *Aywert Alberda* en *Dyuerd*, twee gebroeders, 10 honderd land in Zandtsterkerspel, tussen de Grote Kurrelt en de Lutke Kurrelt, zwestende ten noorden de genoemde broers (Hs. in quarto, nr. 141, sub nr. 6). Dat de 16de-eeuwse *Osebrant Fraylema* bedoeld zou zijn (Feenstra, ‘Eestrum’, 70) is op grond van de andere namen in de clauwlijst uitgesloten, maar *Oesebrant ten Damme* zou goed een (over)grootvader of een ander familielid van *Fraylema* kunnen zijn.

<sup>17</sup> Ibid., Dep. I, Msc. in fol. 41 B II, sub 32, fol. 279v, afschrift van Ubbo Emmius van een lijst van eigendommen van het klooster Langen.

<sup>18</sup> 't Zandt, 147; op de bijbehorende kaart is de ligging met rood aangegeven, duidend op boerderij nr. 40.

naast de latere borg van die naam onder Zeerijp. Ter plekke staat nog steeds een gelijknamige boerderij. In 1772 wordt zij beschreven als de plaats in de buurt van de schippershuizen, bewoond door *Jan Klaassen*<sup>19</sup>.

7. **Cleilaen**

Gerechtigde ca. 1470 was *Schelte ter Borch* te Leermens en Warfhuizen. Zijn dochter *Eweke* huwde in 1484 *Ludeken Clant* en hun nazaten, de familie *Clant* op Boelsiersema, erfden de rechten op deze heerd. De Kleilaan is de latere Middellaan onder Zeerijp en deze edele heerd zal één van de boerderijen zijn die ten oosten daarvan lagen.

8. **Hayckemaheert**

Gerechtigde ca. 1470 was *Ewe Ewesma*. Na diens kinderloos overlijden kwam het aan de nazaten van zijn broer *Onno Ewesma*, de familie *Van Ewsum*. De heerd werd rond 1584 gekocht door rentmeester *Feicke van Fritema*<sup>20</sup>. De ligging is onbekend; hij is in elk geval niet identiek met de Hayckensheerd te Zeerijp.

9. **Ubbemaheert**

Gerechtigde ca. 1470 was *Andelof Nittersum* († 1471). Het recht vererfde via zijn zoon *Eppo* op diens schoonzoon *Egbert Clant* en kwam zo aan de familie *Clant van Stedum*. De ligging is onbekend.

10. **Onnenheert**

Gerechtigden ca. 1470 waren de kinderen van *Dodeken to Godlinze* († 1453/1457). Later is het recht in eigendom van *Dodekens* nazaten, de familie *Ten Holte* te Zeerijp. In 1568 wordt gemeld dat het halve heem aan de kerk te Eenum behoorde, maar dat dat wederrechtelijk gebruikt werd door *Lue in de Kinkhorn*<sup>21</sup>. De andere helft behoorde in 1588 aan de erfgenamen van *Uneke Ripperda*<sup>22</sup>. In één clauwboek wordt de heerd dan ook ‘provest Unkenheert’ genoemd<sup>23</sup>, naar *Unico Ripperda* († 1474), proost van Farmsum.

## Oostrum of Eestrum

In de clauwlijst komt de edele heerd Oostrum of Eestrum voor. Clauwlijsten werden veelal gekopieerd door schrijvers die niet met de lokale omstandigheden op de hoogte waren en dat verklaart de vele wilde en foute schrijfwijzen die in deze bronnen worden aangetroffen. Dat de naam in later tijd in onbruik raakte, blijkt al wel daaruit dat de spelling wisselt. De spelling Eestrum is eenvoudig te verklaren als een poging om de naam ‘Eesterrecht’ te etymologiseren. Aan de andere kant, als Oostrum de juiste schrijfwijze is, dan blijft de vraag waarnaar het Eesterrecht dan wel genoemd is. Doorslaggevend moet zijn dat de spelling Eestrum in contemporaine, locale bronnen niet voorkomt, terwijl de naam Oostrum wel opduikt. Allereerst is daar natuurlijk de familie van die naam, waarvan de genealogie in dit jaarboek is opgenomen. Het geslacht Oostrum voerde die achternaam vanaf de 17de eeuw. Nog op 17 juni 1612 wordt een ‘*Jan Peters to Oostrum in Sanstercaspel*’ vermeld, waarbij met Oostrum de clauw van die naam is bedoeld en niet de boerderij of wierde.

De oudst bekende originele akte waarin Oostrum genoemd wordt, dateert van 30 juli 1502 en daaruit blijkt ondubbelzinnig dat de juiste naam Oostrum en niet Eestrum is. Op genoemde datum verkopen *Tyado Tyassens* te Tuikwerd en *Zwane*, ehel., aan het Oost-Friese klooster Langen een ‘dreehornede’ (= driehoekige) venne van 8 honderd land in Eenumerhamrik, zzettende ten noorden klooster Langen, ten oosten *Henrick Haykens* uppt Sandt en *Yde Allens thoe Oemptesweer* (= Amsweer), ten westen en zuiden *Focko* en *Eppo Herema*, gebroeders, welke venne *Zwane* van haar zalige vader ten boedel ontvangen heeft. *Zwane*

---

<sup>19</sup> Aantekening in het clauwboek Van Halsema.

<sup>20</sup> *Claveboeck*, 92.

<sup>21</sup> ‘Lue in de Keijnse’ (*Claveboeck*, 91) of ‘hoer in die Krynge horne’ (H.A. Farmsum, inv.nr. 922, fol. 26v). De Kinkhorn viel eveneens onder het Eesterrecht: op 27 mei 1612 wordt *Claes Luitjens* in de Keengehorne genoemd (R.A. Fivelingo, inv.nr. 138, fol. 9) en in 1611 komt *Claes* voor onder de Leermenster inwoners van het Eesterrecht.

<sup>22</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 922, fol. 28v.

<sup>23</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 9, fol. 133.

blijkt een dochter te zijn van *Popke Herema* en *Elteke*, ehel., en een zuster van genoemde *Focko* en *Eppo Herema*. Getuige bij deze akte is o.a. ‘*Ludo Tyddes to Oesterum*’ in het kerspel Eenum<sup>24</sup>. Deze *Ludo Tyddes* zullen we hieronder nog dikwijls ontmoeten. Ook met de andere personen die deze akte aan ons voorstelt, zullen we nog nader kennismaken.

### De familie Herema te Eenum

In het bijzonder de *Herema*’s verdienen een introductie. Totdat zij rond 1500 successievelijk hun eigendommen verkochten, vormden zij de aanzienlijkste familie in Eenum. Als hoofdeling aldaar vond ik hen niet expliciet vermeld, maar het lijkt erop dat zij wel als zodanig golden of dicht tegen die status aan schurkten. De familie *Herema* wordt in Fivelingo genoemd vanaf 1443, wanneer *Geleke Dyurdisma* te Zeerijp aan *Zyabbe Herama* te Oosterwijtwerd de helft van Gutyngaheerd te Zeerijp verkoopt met de landen die *Geleke* van zijn broer *Gerbet* geërfd heeft<sup>25</sup>. Enige jaren later worden in een afschrift van een oorkonde genoemd: ‘*Frederick Gaickinga* op ’t Sanndt, *Dodeko to Godlinze*, *Eppo Herama* to Eenum ende *Liuwe Grewinck* to Wijdtwerth, hovetlinge, rechter ende meene meente int Oesterdeel van Fivelghe Westerambachte’<sup>26</sup>. De vier genoemde personen staan — niet ongebruikelijk — op volgorde van hun status. *Frerick Gaickinga* en *Doecke to Godlinze* kennen we uit andere bronnen als hoofdeling. *Eppe Herema* en *Luir Grevinge* trof ik in die hoedanigheid elders niet aan. De nazaten van *Luir Grevinge* behoorden sinds de 16de eeuw tot hun uitsterven in de 18de eeuw wel tot de Ommelander adel.

Rond 1500 was de familie *Herema* blijkbaar in financiële moeilijkheden geraakt. In verschillende delen verkochten zij vele goederen aan het Oost-Friese klooster Langen; vandaar dat we de gegevens over Eenum en Oostrum in het archief te Aurich aantreffen. Uit het archief van het klooster Langen zijn niet veel oorspronkelijke oorkonden overgebleven. Ook het cartularium, waarin de oorkonden van het klooster werden gekopieerd, is verloren gegaan, maar we beschikken nog over een, nogal corrupt, afschrift waarin verschillende akten overgeleverd zijn. Deze kopie is uiteindelijk beland in het archief van de graven von Inn- und Knyphausen op Lütetsburg<sup>27</sup>. Hierin vinden we de tekst van een oorkonde van 12 maart 1504 met een vermelding van Oostrum. Op die datum verkopen *Aeytho Herens* te ‘Oemptesweer’ (Amsweer) en *Menka*, ehel., en *Aeytho*’s zusters *Aemka* en *Teta* aan de proost van het Oost-Friese klooster Langen 6½ forling land, gerekend voor 4 grazen en ½ forling, in ‘Emdmerhamrick to Offerum’ in Eesterrecht. Met deze verbasterde aanduiding moet wel ‘Eenumhamrick te Oostrum’ bedoeld zijn, zoals uit het vervolg van de akte blijkt. Het land ligt namelijk in twee stukken: 4½ forling ligt in een venne van 9 forling in de onverdeelde landen, genaamd de Westerwyrde tussen Oostrum en Emden (lees: Eenum), waaraan ten westen de Schaepvenne en aan de noordzijde en aan het oostereinde de Sandster mene wech grenzen. De overige 2 forling liggen in een venne van 4 forling in de onverdeelde landen, zwertende aan het noord- en zuideinde beide (sic) Leermensterwech. Dit land was *Aeytho* (of *Aytko* zoals hij elders in de akte heet) en zijn zusters van hun ouders aangeërfd.

---

<sup>24</sup> St.A. Aurich, Rep. 1, Nr. 691.

<sup>25</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 836ee, reg. 78.

<sup>26</sup> U.B. Groningen, Ms. 258, fol. 96. Het handschrift dateert de akte op Ludgeri (26 maart) 1457. Deze datum kan niet juist zijn, daar *Frerick Gayckinga* al vóór 1449 overleed en *Doecke to Godlinze* vóór 12 maart 1457. Waarschijnlijker is daarom een datum van Ludgeri 1447.

<sup>27</sup> St.A. Aurich, Dep. IV, Msc. IX 19. Met dank aan drs. O.D.J. Roemeling die mij op deze bron wees.

Ook deze akte leert ons dat Oostrum in Eenumhamrik ligt, dus onder het kerspel Eenum, en in de rechtstoel Eesterrecht. Tussen Oostrum en Eenum liggen onverdeelde landerijen, de Westerwierde genaamd, waarin de verkochte 4½ forling ligt. Daarom heen kronkelt de weg naar 't Zandt. Omdat deze weg aan de noordzijde en aan het oostereinde ligt, zal het verkochte perceel een langwerpige vorm hebben gehad en oost-westgericht zijn.

De volgende oorkonde geeft nog wat meer informatie over de ligging van het *Herema*-goed. Op 19 mei 1507 verkopen *Focke* en *Eppe*, gebroeders, *Rixt* en *Swane*, hun zuster, *Herema* genaamd, alsmede *Hinrick*, *Rixt Herema's* echtgenoot, namens haar, aan het klooster Langen de volgende stukken land:

- 12 grazen of 12 deimt hooiland, genaamd die Vette Tuyme, ten zuiden *Sicko Tammens* in dem Rijke (= Zeerijp), waartussen 'enen groenen nootwech' ligt, voor de helft van *Sicko* en voor de helft bij de Tuymen, en ten noorden 12 deimt, gebruikt door *Peter Grauwert*;
- de lutteke Lothe, groot 5 honderd, de weg tussen Eenum en Oostrum ten noorden, ten oosten *Lude Tiddes* met 6 honderd weerdelandes;
- nog de grote Lothe, 8 honderd groot, gelegen bij de lutteke Lothe aan de zuidzijde, ten oosten *Lude Tiddes* met 11 honderd, ten zuiden de hilligen te Eenum met 4 honderd;
- nog 8 honderd bij die Dobbefenne, ten westen dat maer, ten noorden de 5 honderd bij dat hoff, ten oosten de grote Lothe;
- nog de Dobbefenne, 7 honderd groot, ten westen dat maer, ten noorden de 8 honderd, ten oosten de hilligen te Eenum met 4 honderd;
- nog de lange smale fenne up dat maer langes, ten noorden de Dobbefenne, ten oosten klooster Langen, ten zuiden vrouw *Ide to Fermsum* met 12 honderd.

Zoals uit de beschrijving van de zwetten blijkt, vormen deze percelen een samenhangend stuk land. Met de topografische kaart erbij lukt het zelfs om ze bij benadering in te tekenen. Een dorsale aantekening op de oorkonde geeft nog de totale grootte, zodat we de verschillende landmaten niet hoeven om te rekenen: 33 grazen<sup>28</sup>. Het klooster Langen blijkt al aangrenzend land te bezitten ten oosten van de lange smale fenne: de 'dree hornede' venne die al in 1502 aan het klooster verkocht was, zoals we eerder zagen.

Tezamen vormen deze percelen ongeveer het land dat op de kaart van de kloostergoederen van Siemens aan het klooster Schildwolde toegewezen wordt. In het boerderijenboek van 't Zandt vinden we dit land terug bij boerderij 83a<sup>29</sup>. De boerderij was in 1610 33 grazen groot en werd toen gebruikt door *Johan Gerrits*, die daarbij tevens nog 6 deimt land aan de andere zijde van het Damsterdiep in gebruik had. Het lijkt dus om hetzelfde land te gaan, maar hoe is dit land van het klooster Langen in eigendom van het klooster Schildwolde gekomen?

### Drie vluchtende nonnen

Over de eigendomsovergang van deze boerderij worden we ingelicht door weer heel andere Oost-Friese bronnen. Ook bij onze oosterburen werden na de Reformatie de kloostergoederen geconfisqueerd, alleen vond de overgang naar het nieuwe geloof in Oost-Friesland vijftig jaar eerder plaats, toen de graaf van Oost-Friesland ontfermde zich over de goederen. Ook in de Ommelanden bezaten de kloosters diverse boerderijen en losse landen, zoals we hierboven zagen. In de onrustige tweede helft van de 16de eeuw viel het niet mee om ver weg gelegen eigendommen te behouden. In het archief te Aurich bevindt zich een interessant pakket met correspondentie over deze goederen<sup>30</sup>. Onder andere vinden we archivalia over een geschil tussen het Oost-Friese klooster Barthe en het klooster te Schildwolde. In een stuk van 21 febr.

<sup>28</sup> St.A. Aurich, Rep. 1, Nr. 697.

<sup>29</sup> 't Zandt, 219-220.

<sup>30</sup> St.A. Aurich, Rep. B I f, Nr. 945a.

1564 wordt vermeld hoe drie Nederlandse nonnen door de proost van Schildwolde uit Barthe gelokt zouden zijn. Met een kar vol goederen vertrokken zij naar het klooster Schildwolde, waar men de nonnen en, naar we mogen aannemen, de goed gevulde kar met open armen ontving. Als vergoeding voor het verlenen van onderdak aan de nonnen nam Schildwolde de goederen van Barthe in de Ommelanden tot zich, waaronder twee heerden te Eenum. Tevergeefs procedeerde het klooster Barthe om het goed weer terug te krijgen, ‘welcher proceß well 2000 thaler gekostet’. De generaal van de praemonstratenzer orde, de abt van Lidlum in Friesland, bevestigde echter dat Schildwolde de landerijen aan zich mocht trekken. Na de Reductie van 1594 waren de gebieden aan beide zijden van de Eems protestants geworden en vingen hernieuwde pogingen van de graaf van Oost-Friesland, als rechtsoptolger van de Oost-Friese kloosters, aan om ‘zijn’ goederen terug te krijgen.

Dit alles blijkt uit de correspondentie van rond 1600 die zich in hetzelfde pakket stukken bevindt. In een aantal ongedateerde memories worden de bovengenoemde twee heerden te Eenum nader gespecificeerd: ‘der Abt des Cloosters Schilwolde hat in vorzeiten tempore papatus [= ten tijde van het pausdom] von etzlichen conventualen welche von Barthe außgetretten und beij ihm alß ejusdem ordinis [= van dezelfde orde, nl. praemonstratenzerinnen] unterhaltung gesucht in besitz bekommen zweij heerden zu Ehenumb [= Eenum] gelegen

1. *Johan Gerrits* herdt 40 grase
2. *Johan Corneliuß* herdt 90 grase’

De oplettende lezer herkent in *Johan Gerrits* onmiddellijk de gebruiker van de 33 grazen en 6 deimt land, die wij eerder vonden als meier van kloosterland van Schildwolde. *Jan Gerrits* komt ook voor op de lijst van bewoners van Eenum die onder het Eesterrecht vallen<sup>31</sup> en daaruit kunnen we afleiden dat zijn boerderij ten noorden van de weg naar Oosterwijtwerd lag. Uit de verkoop van deze zelfde landen aan het klooster Langen in 1507 blijkt dat er toen nog geen boerderij op dit land stond; deze moet dus in de eeuw daarna gebouwd zijn.

Het gaat ons hier niet zozeer om de geschiedenis van deze twee boerderijen, maar omdat de relevante bronnen moeilijk vindbaar zijn, gaan we er nog kort op in. In een hoofdmansmandaat van 17 jan. 1564 probeert de administrator van het klooster Barthe nog landhuur te vorderen van zijn Ommelander meiers. Onder de landgebruikers aan wie het mandaat betekend wordt, worden genoemd *Tyasse Koeps* en *Claes Peters* te Eenum. Vermoedelijk waren zij de gebruikers van de twee heerden aldaar, maar wie welke pachtte is niet duidelijk.

## Lippingehuizen

De andere heerd, omstreeks 1600 gebruikt door *Johan Cornelius*, is niet moeilijk terug te vinden. Siemens geeft de landerijen op zijn kloosterkaart aan en de ligging komt overeen met boerderij 84 in het boerderijenboek van ’t Zandt. Het betreft Lippingehuisterheerd, een edele heerd in de rechtstoel van ’t Zandt, Leermens, Zeerijp en Eenum, waarvan de heerlijke rechten in de 15de eeuw behoren aan *Ocko to Loquart* en later aan de familie *Ripperda*. Gebruiker van de 72 grazen grote boerderij is in 1610, aldus het boerderijenboek, *Athe Tammens*<sup>32</sup>. Inderdaad geeft een ongedateerde, maar uit omstreeks dat jaar stammende concept-lijst van landen die uit naam van de graaf van Oost-Friesland van de provincie Stad en Lande opgeëist moeten worden, o.a. 80 grazen te Eenum, Lippingehuisterheerd genaamd,

---

<sup>31</sup> R.A. Fivelingo, inv.nr. 111, fol. 3v; gedrukt: Feenstra, ‘Eestrum’, 71.

<sup>32</sup> ’t Zandt, 220.



gebruikt door *Ate Tammens* en in ‘voertijden’ door een zekere *Abel Tonniß*. Deze boerderij was afkomstig van het klooster Blauhuis, de bijnaam van het klooster Langen.

Ook van deze boerderij is de koopakte door het klooster bewaard gebleven. *Rytseko Abelens* en *Tetta*, ehel., verkopen op 11 maart 1505 hun heerd te Eenum, Lyuppinghuesen genaamd, groot 45 forlinge (= 30 grazen) en een heem met bomen, met nog 6 deimt meedland in de Korves Roefft<sup>33</sup>. Deze boerderij hadden zij enige weken eerder door wissel verworven. Op 21 febr. 1505 treffen de kerkheer, hoofdelingen en kerkvoogden te Loppersum een wissel met *Rytseken Abeleens* in den Ham te Loppersum en zijn vrouw *Tette*, aan wie zij een heerd land te Lyuppinghuesen te Eenum, groot 45 forlingen, met heem en bomen, overdragen, in verschillende stukken gelegen:

- 7 honderd of forlinge, met het noordeinde aan de weg strekkende, ten oosten *Ludeken Rolteman*, ten zuiden *Godeke Lewerdes*, ten westen klooster Oosterwierum;
- het heem, met het noordeinde aan de weg
- de andere landen liggen in één stuk aan het heem, ten oosten *Ide Allen* weduwe en klooster Oosterwierum, ten zuiden de hilligen te Eenum, ten westen *Heynrick Haykens* en klooster Langen;
- 3 forlingen in het land van klooster Langen;
- 6 deimt meedland, boven deze vors. summe [dus niet bij de 45 forlingen ingerekend], gelegen in des Korves Roefft, ten zuiden de hilligen [= de kerk] te Zeerijp, ten oosten *Poppo Uffkens*, ten zuiden *Gerdt Ewens*, ten westen de hilligen te Eenum.

De meeste van deze percelen zijn bij benadering te localiseren. Het heem ligt ongetwijfeld op ongeveer of precies dezelfde plaats als de tegenwoordige Lippingeheerd: ten noorden ligt inderdaad de weg van Eenum naar Oosterwijtwerd. De verkochte heerd is slechts 45 forlingen (en 6 deimt) groot, terwijl de latere Lippingehuisterheerd 72, 80 en zelfs 90 grazen groot genoemd wordt. Later heeft dus het klooster Langen of Barthe aanzienlijk meer land bij deze heerd gevoegd, zoals we hieronder zullen zien. Ten zuiden van het perceel met het heem ligt het land van een zekere *Godeken Lewerdes*. Van deze man is bekend dat hij enige jaren later land aan het klooster Barthe overdroeg. Op 3 mei 1507 verkocht *Goyken Lewens* te Appingedam aan proost en convent van Barthe 30 grazen en 2½ honderd land ten oosten van Eekwerd gelegen, bestaande uit zes stukken, en op 4 april 1508 verkochten *Goyken Lewards* en zijn zoon *Hemme* nog eens (dezelfde?) 30 grazen en 2½ honderd land te Eekwerd en in Wirdumermeeden<sup>34</sup>. Deze koopakten berusten in een particulier familiearchief en niet in een kloosterarchief, omdat het land later weer in particuliere handen is geraakt: op 6 april 1529 verkoopt *Johan Wyssynck* aan *Elteke Fukers* zekere landen die vermeld worden in de koopakten die *Elteke* van *Johan* ontvangen heeft, en die *Johan* op zijn beurt van de proost van Barthe gekregen had<sup>35</sup>. Dit betreft ongetwijfeld de bovengenoemde koopakten.

Dit alles naar aanleiding van Lippingehuizen. Het overige land levert geen problemen op: dit ligt in één stuk, grenzend aan het heem. De ligging van het kerkenland van Eenum ten zuiden<sup>36</sup> en het kloosterland van Oosterwierum ten oosten<sup>37</sup> kloppen met de latere situatie. De zwetten bevestigen dat we hier te maken kunnen hebben met de latere Lippingeheerd. Ten oosten van dit genoemde land zwette tevens *Ide Allen* weduwe, terwijl ten westen *Heynrick Haykens*, naast het klooster Langen, land bezat. Deze namen zijn nu al zo vaak gevallen, dat aan hen nu ook maar eens aandacht besteed moet worden.

---

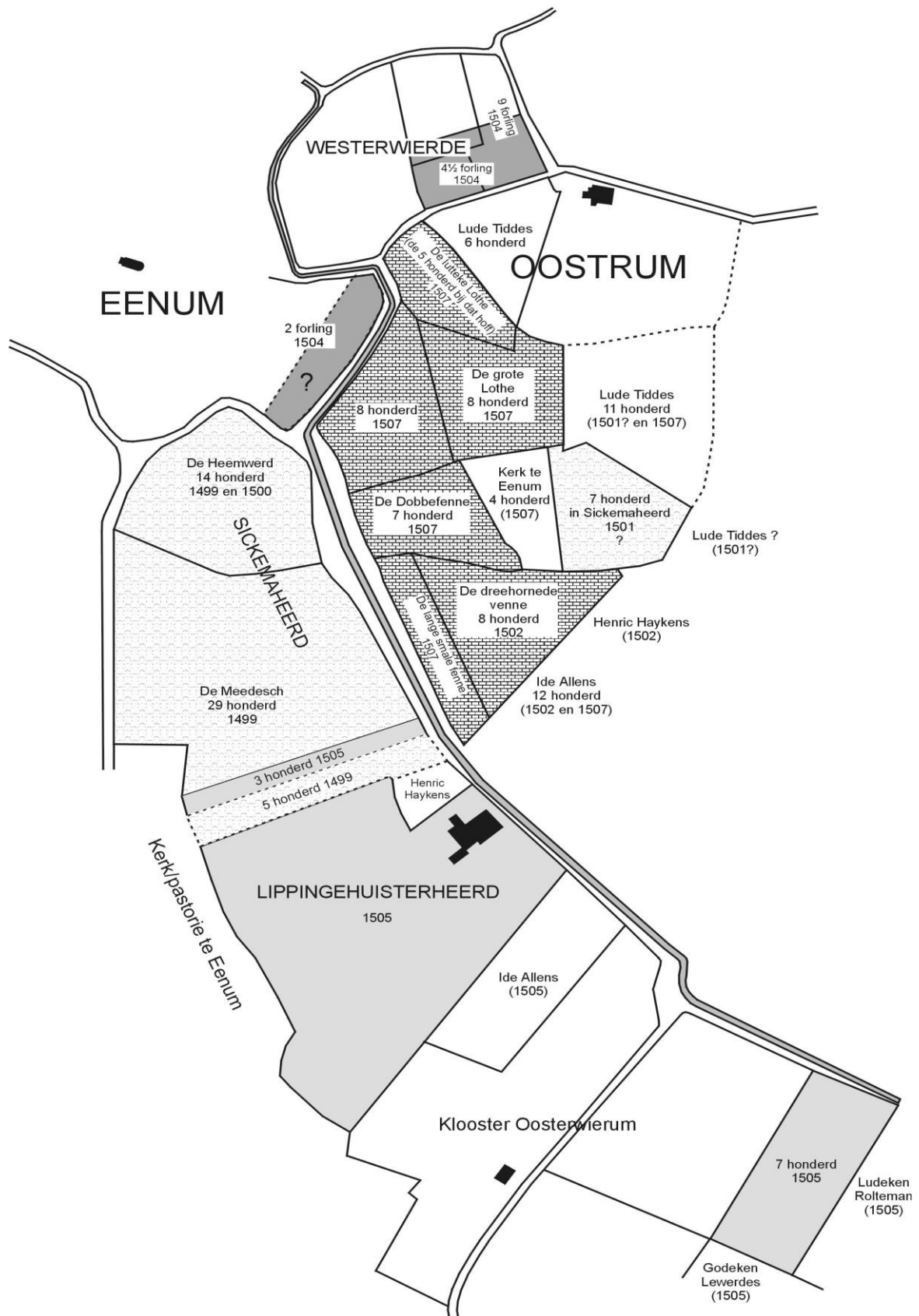
<sup>33</sup> St.A. Aurich, Rep. 1, Nr. 694.

<sup>34</sup> F.A. Van Iddekinge, ongeinventariseerd.

<sup>35</sup> Ibidem.

<sup>36</sup> De ligging van het kerkenland blijkt uit de S.A. 845, waar de eigendommen van de kerk te Eenum in 1773 te vinden zijn. Dit land overeen te komen met boerderij nr. 82 in het boerderijenboek van 't Zandt (blz. 217).

<sup>37</sup> Gebaseerd op de kloosterkaart van Siemens.



Reconstructie van de landerijen nabij Oostrum in het begin van de 16de eeuw.  
 Tekening: Lammert Leertouwer

## Ide Allens to Amsweer en Hindrick Hayckens

*Ide Allen* weduwe is ongetwijfeld dezelfde als *Yde Allens thoe Oemptesweer*, die we reeds eerder ontmoetten. Gezien de ligging van Amsweer onder het kerspel Farmsum zal zij toch ook wel dezelfde zijn als de bovengenoemde vrouw *Ide to Fermsum*. Het predikaat ‘vrouw’ geeft aan dat we met een nette dame te maken hebben. Nu kennen we inderdaad een vrouw *Ide* in Farmsum: in 1507 maakt frouw *Ida Zijgers* tho Farmsum aanspraak op het redgerrecht van ‘Ubelumahert’ in de rechtstoel van ’t Zandt, Leermens, Zeerijp en Eenum<sup>38</sup>. In de clauwlijsten van deze rechtstoel vinden we een edele heerd van die naam niet, maar wel twee heerden met de naam Obelenheerd, één te Eenum en één te Leermens. Die te Eenum staat in de tweede helft van de 15de eeuw op naam van *Hilbrant Sigers*, hoofdeling te Zandeweer. Onder Eenum bezit deze verder nog het redgerrecht van Aultsuma- of Aylsmaheerd. In 1517 wordt het redgerrecht van Aylsmaheerd aangesproken door *Eijlart tho Farmsum* en *Wijke* [lees: *Wilte*] *Hijlbrants* tho Sandweer. Beiden krijgen dit toegewezen en hebben dus het redgerambt gedeeld. In 1525 spreekt *Eijlart Allens* het recht namens Oebelumaheerd (lees dus waarschijnlijk weer: Obelenheerd te Eenum) aan en krijgt het ook toegewezen. Verdere aanspraken van *Eijlart Allens* vinden plaats in 1530, 1534, 1536 en 1540 (zonder dat de heerd genoemd wordt) en in 1537 weer namens Aylsmaheerd. De aanspraken van het Eenumlankrecht geven aanvullende informatie: in 1511 spreekt *Eijlert to Amptesweer* het lankrecht namens Obelemaheert aan, zonder succes overigens. In 1517 spreken *Wilte Hilbrants* en *Eijlart tho Farmsum* beiden het lankrecht van Obelingeheert aan, dat ongesleten blijft (d.w.z. er wordt geen redger aangezworen voor dat jaar). Wel slijt het *Eijlart Allens* het in 1521 voor Oebelenhert. In 1525 spreekt deze het weer aan voor Oblijngheert, in 1530 met succes voor het Hoge Heem (een andere edele heerd te Eenum), in 1534 voor ‘Anschema hert’ (lees wel: Aylsmaheerd), in 1537 voor een niet genoemde heerd, in 1538 voor Obelenheerd en in 1539 voor ‘Edeijmama hert’. Tussen 1545 en 1557 treffen we *Aylcke van Amsweer* aan die in verschillende jaren aanspraken voor Aylsmaheerd en Obelenheerd doet gelden, vervolgens vanaf 1563 tot 1573 zalige *Aylcke van Amsweers* nagelaten kinderen en vanaf 1577 diens zoon, de bekende *Doede van Amsweer* (1546-1621). Na deze lange opsomming gun ik u een hele witregel rust, alvorens aan de tussenconclusie te beginnen...

We hebben de aanspraken in het zogenaamde Leermenster Slijtboek uitgebreid geciteerd om aan te tonen dat *Eilert Allens* dezelfde is als *Eilert to Farmsum* en als *Eilert to Amsweer*. De naam *To Amsweer* duidt niet alleen op zijn woonplaats, maar hij behoorde tot de familie *To/Van Amsweer* die vanaf 1448 vermeld wordt. *Eilert* zal een zoon geweest zijn van *Alle to Amsweer* († vóór 1505) en *Ide Sigers* (ca. 1465-na 1507). *Ide Sigers* bezit de rechten op Obelen- en Aylsmaheerd te Eenum, die eerder in bezit waren van *Hillebrant Sigers*, hoofdeling te Zandeweer, en dus zal zij een dochter zijn van hem en zijn vrouw *Ideke* (dochter van *Take to Siuxum* en *Ide*, naar wie *Ide Sigers* blijkbaar genoemd is).

Van de andere eigenaar van land te Oostrum, *Hindrick Hayckens*, zijn slechts enkele vermeldingen in andere bronnen bekend. Op 20 mei 1504 verkopen hij en zijn vrouw *Hydde*, ehel., wonende te ’t Zandt, 1¼ honderd land te ’t Zandt<sup>39</sup>. Van 1507 tot 1509 komt hij voor als borg voor een aantal personen dat redger- en lankrechten te Leermens aanspreekt<sup>40</sup>.

<sup>38</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 926a.

<sup>39</sup> Afschrift in Hs. in quarto 141, sub nr. 6. Het origineel is blijkbaar in particulier bezit en is (gedeeltelijk) afgebeeld in ’t Zandt, 37.

<sup>40</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 130, fol. 21r sqq.

## Sickemaheerd en Ellingeweer

Niet alle boerderijen in het kerspel Eenum zullen we proberen te behandelen, maar aan één kunnen we niet voorbijgaan: Sickemaheerd. In 1503 verkopen *Focke Herema* en *Eppa Herema*, gebroeders, *Tyade toe Tyuckwert* en *Swene Herema*, ehel., en *Rixte Herema*, mede namens hun moeder *Elteken*, weduwe van *Popke Herema*, aan het klooster Feldwerd Herummaheerd te Slochteren met de bepaling dat als dit klooster in de aanvaarding van de heerd gehinderd wordt, dit gecompenseerd mag worden met zoveel renten als het het klooster belieft uit hun hofstede Syckummaheert toe Eenum, die zij thans bewonen<sup>41</sup>.

Op 30 apr. 1501 treffen *Focko* en *Eppo Herema* mede namens hun moeder en hun twee zusters, aan de ene zijde, en *Eppo Herema* en *Johan ten Berghe*, gebroeders, mede namens hun moeder *Lamme*, aan de andere zijde, een scheiding van zekere goederen waarvan zalige *Poppko Herema* geen rechte erfscheiding had gedaan aan zijn broer *Clawes ten Berghe* (blijkbaar de man van *Lamme* en vader van *Eppo* en *Johan*). *Focko* c.s. dragen daarom aan *Eppo*, *Clawes* en *Lamme* over 7 honderd land in Eenumhamrik in Sickemaheerd, ten noorden en zuiden *Ludo Tyddes*, ten westen *Focko* en zijn broer, ten oosten *Hynrick Haykens*<sup>42</sup>. Al op 31 aug. 1501, verkopen *Eppo Herema* en *Johannes thom Berge*, gebroeders, met toestemming van *Lamme*, hun moeder, deze 7 honderd land in Eenumhamrik in Sickemaheerd, gekregen van *Focko to Eenum* (*Focko Herema* dus) c.s.<sup>43</sup>

De zwetten, *Ludo Tyddes* en *Hynrick Haykens*, doen vermoeden dat het land betreft dat in het oostelijke gedeelte van het kerspel ligt. Hoewel de akte vermeldt dat het land 'in Sickemaheerd' ligt, wil dat niet zeggen dat het overige land van deze heerd eraan grenst. De uitdrukking verwijst naar het feit dat het land tot de heerd behoorde, maar het kan er geografisch gezien heel goed los van liggen. Eén van de percelen die later in bezit zijn van het klooster Schildwolde voldoet enigszins aan de omschrijving van deze akte.

De ligging van een deel van de landerijen van Sickemaheert is bekend door de verkoop op 15 okt. 1499 door *Elteke*, weduwe van *Popke Herema*, te Eenum, met haar vier genoemde kinderen aan het klooster Langen. Er is dan sprake van 25 grazen land in Eenumhamrik in Syckummaheert in drie stukken: een venne van 29 grazen, genaamd Meedesch, zwestende ten oosten aan de Damsterweg, ten westen aan de Wirdumerweg, ten zuiden ten dele aan de pastoor te Eenum, verder 5 honderd, ten zuiden zwestend aan de kerk te Loppersum, ten oosten Damsterweg, ten westen de pastoor te Eenum en tenslotte nog 3½ honderd in een venne van 14 honderd, genaamd de Heemwert, ten zuiden zwestend aan de voornoemde Meedesch<sup>44</sup>. Van deze laatste venne, genaamd de Hemert, verkopen zij de overige 10½ honderd op 30 mei 1500. Getuige bij deze laatste verkoop is *Tyade to Tucquart*<sup>45</sup>, de (latere) echtgenoot van *Swane Herema*. Ook deze landen zijn weer keurig op de kaart in te tekenen. Waar de heemstede van Sickemaheerd gelegen heeft, is echter onbekend, mogelijk, zoals gezegd, ten noorden van de genoemde landen in het dorp Eenum.

## Ellingeweer

Ten slotte is er nog één verkoop aan het klooster Langen die we in het voorbijgaan noemen. Op 21 dec. 1500 verkopen *Frederick Tyarckessoen* en *Auke*, ehel., wonende te Leermens, aan

<sup>41</sup> Kloosterarch., inv.nr. 2, fol. 40, reg. 905.

<sup>42</sup> St.A. Aurich, Rep. 1, Nr. 688.

<sup>43</sup> Ibidem; transfix bij de genoemde oorkonde.

<sup>44</sup> *Ostfriesisches Urkundenbuch*, nr. 1644.

<sup>45</sup> Ibidem, nr. 1660.

het klooster Langen 5 honderd land te Ellyngheweer, zwertende aan de zuiderzijde en aan het oostereinde het klooster Oosterwierum en aan de noorderzijde de kerk van Eenum, ‘liggende oeck aenden wech to Ellyngheweer in Enummer haemryck’ voor 34 rijns gulden<sup>46</sup>. We mogen aannemen dat Ellingeweer in het uiterste zuidoosten van Eenum ligt, omdat de verkopers in Leermens wonen, en op grond van de zwetten, maar zeker is dit niet, daar het klooster Oosterwierum ook in het zuidwesten van Eenum, bij Randelweer, bezittingen heeft gehad. Het in 1500 verkochte perceel is blijkbaar niet bij het klooster gebleven, daar de akte in het particuliere archief Ewsum terechtgekomen is.

### Oostrum en Oosterheem

Na deze rondgang door het oosten van Eenum wordt het nu tijd om terug te keren naar ons onderwerp van studie: de wierde Oostrum, die we door de voorgaande eigendomsreconstructies geprobeerd hebben te omsingelen. In de clauwlijsten van het Zandtster Eesterrecht vinden we de naam twee keer terug: de eerste edele heerd, genaamd Oostrum, en de vierde, genaamd Oosterheem, waarvan het recht op naam van *Tidde to Oestrum* staat. Om de verwarring compleet te maken is ook in de rechtstoel Leermens c.a. nog een edele heerd Oosterheem te Eenum. De rechten van deze Oosterheem en van Frouwemaheerd, die *Popke Herema*'s vader en voorvaders bezeten hadden, werden op 25 okt. 1499 overgedragen door *Popkes* weduwe *Elteke* en haar kinderen *Focke*, *Eppe*, *Swane* en *Rixte Herema* aan *Relof van Ewsum*, met wie zij daarover kwestie gehad hadden<sup>47</sup>, op voorwaarde dat *Relof* hen vrij zou houden van alle aanspraken die zijn broers op de erfgenamen van *Popke Herema* mochten hebben. *Relof* blijkt zich niet aan deze afspraak gehouden te hebben, reden waarom *Focko Herama* to Enym 25 jaar later, op 20 juli 1524 zijn rechten op Frouwemaheert, Sickama en op dat Hoge Heem (= Oosterheem) opnieuw verkoopt, aan *Relofs* broer *Wigbolt van Ewsum*<sup>48</sup>. In 1575 wordt deze Oosterheem bewoond door *Johan Simons*<sup>49</sup>.

De clauwlijst van het Eesterrecht geeft als eigenaar van de heerlijke rechten op Oostrum *Schelte ter Borch* en daarna de familie *Clant* op Boelsiersema. Dezen hebben de rechten dus reeds voor ca. 1470 verworven. In 1507 spreekt *Ludeken Clant* het lankrecht voor Oostrum aan<sup>50</sup>. Zijn zoon *Willem Clant* spreekt het redgerrecht in 1521, 1524, 1525 (in dit jaar zwoer hij ook als redger aan) en 1529 voor Oostrum aan en in 1521 het lankrecht. *Willems* zoon *Lucas* spreekt het lankrecht met succes aan in 1550, het redgerrecht in 1565 en namens zijn kinderen is het lankrecht in 1570 gesleten. De eigendom van het recht lijkt op het eerste gezicht niet veel problemen gegeven te hebben.

Anders ligt dat met Oosterheem, waarvan ca. 1470 *Tidde to Oestrum* te boek staat. Hij zal ongetwijfeld de vader zijn geweest van de al meermalen genoemd *Lude Tiddes* te Oostrum. Op grond van de reconstructie van de landen in het oosten van Eenum hebben we hierboven kunnen vaststellen dat deze laatste in elk geval het land bezat dat bij de boerderij bovenop Eenumhoogte hoorde. Van *Tidde* is verder niets bekend.

Op 19 mei 1511 velden *Johan Rengers vanden Poste* en *Claes Alberda*, redger en rechters op 't Zandt in Eesterrecht een vonnis over de eigendom van 2 honderd land. Deze werd betwist

<sup>46</sup> F.A. Ewsum, inv.nr. 259, reg. 96\*. Volgens dorsale aantekening betreft was het land 3 grazen groot.

<sup>47</sup> F.A. Clant van Hanckema, inv.nr. 201\*, fol. 168v. Een slecht afschrift in F.A. Ewsum, inv.nr. 539, oud inv.nr. 47, reg. 94.

<sup>48</sup> F.A. Clant van Hanckema, inv.nr. 201\*, fol. 168r.

<sup>49</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 922, fol 21.

<sup>50</sup> Alle hierna genoemde aanspraken zijn ontleend aan H.A. Farmsum, inv.nr. 926a, tenzij anders vermeld.

tussen de kerkvoogden van Leermens en *Evert Ripperda* (de zoon van *Eggerick Ripperda*). *Lude Tiddes* legde in deze zaak een verklaring af dat het land destijds ten boedel gegeven was aan *Popke Herema* en *Elteke*, echtelieden, die dat vervolgens verkochten aan zalige *Frerick* en *Wibbeke*, waarna *Wibbeke* het aan de kerk schonk, waarna de kerk het al meer dan 30 jaar verhuurd had<sup>51</sup>. Daar *Lude* uit zijn herinnering put (anders zou vermeld staan waar hij de feiten gehoord had) moet hij tenminste een jaar of vijftig zijn en is hij geboren vóór ca. 1460. Zijn vader *Tidde to Oestrum* zal dus in de eerste helft van de 15de eeuw geboren zijn.

De heerlijke rechten op Oosterheem zijn in de tweede helft van die eeuw verkocht. Volgens de clauwboeken is het recht op Oosterheem later in handen van de familie *Van Ewsum* gekomen en inderdaad werden rechten vanwege Oosterheem in 1533 en 1535 door *Beetke van Rasquert*, weduwe *Van Ewsum*, en haar kinderen aangesproken. In 1537 werd het recht namens *Johan van Ewsum* bediend<sup>52</sup>. In 1509 maken echter zowel *Eggerick Ripperda* als *Johan Rengers* aanspraak op het lankrecht vanwege deze heerd en het recht wordt door hen gesleten, maar ‘elck beholde sin recht’, d.w.z. er wordt nog geen definitieve uitspraak gedaan over de eigendom. In de decennia daarna worden het redger- en het lankrecht aangesproken door *Eggerick Ripperda* en zijn kinderen in 1519, 1525<sup>53</sup>, 1535 en 1537. Er was blijkbaar verwarring over de heerden Oostrum en Oosterheem. In 1535 spreekt *Willem Clant* het redgerrecht voor ‘Oest[er]heem oft tho Oestrum’ en hij en zijn nazaten maken verder aanspraak op de rechten van Oosterheem in 1556 en 1577. In enkele clauwboeken wordt *Willem Clant* ook als gerechtigde voor Oosterheem vermeld<sup>54</sup>. In 1535 verheft een zekere *Peter Claesen* te Harsens eveneens voor ‘Oosterheem’ aanspraken. Verwarring alom!

Op 30 mei 1553 schenken *Alle Popkens* en *Hummo Harkens* en *Aechte*, echtelieden, vanwege bijzondere dienst en vriendschap aan *Johan ten Holte*, hoofdelling te Zeerijp, de heerlijkheid en rechten [= redger-, lank- en zijlrechten] ‘up den heert tho Oestrum in Enummercarspell in Eesterrecht, und myt die vergevynghe der karcken’ [= collatierecht]<sup>55</sup>. Dit is tot nu toe de enige keer dat ik de naam Oostrum voor de wierde onder Eenum in een in Groningen bewaarde akte vermeld heb gezien. Uit het voorgaande blijkt dat de verkopers hier rechten overdragen die zij niet bezaten. Het is niet onwaarschijnlijk dat het hier een schijnverkoop betreft zoals we die bij Styama al tegenkwamen en dat de verkopers de eigenaars van de boerderij zijn. In *Alle Popkens* kunnen we een voorouder van het geslacht *Oostrum* vermoeden (zie de bijlage). Op grond van deze verkoop spraken *Johan ten Holte* in 1556 en zijn zoon *Writzer ten Holte* in 1576 het lankrecht aan voor Oostrum. In dit laatste jaar wordt een poging gedaan om aan deze verwarring een einde te maken: ‘In desen jaeren sint carp gewest de kinderen van zal. *Lucas Clant* met *Writser ten Holte*, alsoo dat *Writser ten Holte* sich idt aenmetigen duchte, met een versegelden brieff, de ten laesten ter handen gekoomen is, unde holdet niet van Ooster heem, dan van Oostrum. Doch de heerlijkheijt *Johan ten Holte* gegunnet hadden. Vader *Writser ten Holte* heeft verkoft ofte vergunnet, dat sie macht hadden, unde is alsoo verdragen, dat *Writser ten Holte* in bijwesen veeler goeder luiden belooft heeft den brieff toe niete te doen, unde thoe scheuren, op dat daer uit bij de naecomelingen geen moeijte errese, des ick *Gerardus Budde*, pastoer, met mijn eijgen handt bekenne, wante ick wegen zal. *Clants* kinderen meest den carp

---

<sup>51</sup> Het gaat hier om de zaak die hierboven onder het kopje ‘Ellingeweer’ behandeld werd.

<sup>52</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 925<sup>1</sup>, fol. 41.

<sup>53</sup> Volgens andere clauwboeken namens *Wigbolt van Ewsum* gesleten (H.A. Farmsum, inv.nr. 925<sup>1</sup>, fol. 39).

<sup>54</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 130, fol. 5; *ibidem*, inv.nr. 922, fol. 26 (in deze laatste bron: ‘Willem Clant offte Ewssum ende to voren Dido to Oestrum’).

<sup>55</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 792, reg. 398.

gehadt hebbe met den hoovelinck *Writser ten Holte*<sup>56</sup>. *Writser ten Holte* heeft zijn belofte (gelukkig) niet gehouden: de ‘brieff’, waarmee ongetwijfeld de akte uit 1553 is bedoeld, is bewaard gebleven.

Uit al deze verwarring mag duidelijk blijken, dat al in de 16de eeuw de ligging van de boerderijen Oostrum en Oosterheem niet meer voor iedereen duidelijk was. De ligging van Oostrum is nog wel met enige zekerheid te geven: de edele heerd wordt in het clauwboek van D.F.J. van Halsema in 1772 omschreven als ‘op de hoogte van Eenum’ en de boerderij wordt dan bewoond door *Jan Pieters*, waarmee de identificatie van de heerd op Eenumhoogte bevestigd wordt. Bovendien lag de kerspeldgrens van Eenum vrij dicht tegen deze wierde aan, waardoor geen andere boerderijen in aanmerking komen. De ligging van Oosterheem is echter nog steeds onbekend; mogelijk was dit de boerderij direct ten westnoordwesten van Eenumhoogte onder het kerspel Leermens gelegen.

### **De 16de- en vroeg-17de-eeuwse eigenaars/bewoners van de heerd te Oostrum**

Zoals we hierboven zagen, mogen we in *Tidde to Oostrum* en zijn vermoedelijke zoon *Lude Tiddes* de bewoners en/of eigenaars van de boerderij te Oostrum zien. Een andere (eerdere?) eigenaar/bewoner van de heerd te Oostrum wordt in één clauwboek vermeld, waarin de heerd te boek staat als ‘*Lippe tho Oostrum*’<sup>57</sup>. *Lude Tiddes* zal echter niet de enige eigenaar van Oostrum en/of Oosterheem zijn geweest. Op 12 maart 1520 verkoopt *Lyurdt Grovynghe*, saligen *Abelen* sone, burger te Groningen, aan *Hermen Ghijszens* en *Grethe*, echtelieden [te Emden], 6 oude goudgld. rente uit zijn deel van de heerd en steenhuis met de andere gebouwen te Krewerd en voorts uit zijn landen en erven in het kerspel te Leermens, genaamd *Lyurdt Grevynghe* heert [= de latere Grevingaborg], en zijn deel van *Lijudo Tyddens* heert to Oostrum in het kerspel Eenum, en goederen elders<sup>58</sup>. Op 26 juni 1525 verkoopt *Lyurdt* aan dezelfde, 5 Emders enkele goudgld., à 2 horenkengld., uit zijn deel heerden en landen, steenhuse en andere behuizingen, hem aangëerfd van zijn zalige vader *Abele Grevynghe* uit *Tyddes* heert to Oostrum in kerspel Eenum, *Grevynghe* heerd te Leermens, Krewerd, Noordwolde, Noorddijk, de heert up de Woldtgraft (= ten noorden van Hoogkerk)<sup>59</sup>. *Luint Grevinge* bezit in die jaren dus een deel van de heerd.

Uit de verdere 16de eeuw zijn geen zekere gegevens over eigenaars of bewoners van Oostrum bekend. Slechts de hierboven genoemde namen van *Alle Popkens* en *Hummo Harkens* kunnen in dit verband van belang zijn. Pas in 1611 krijgen we vaste grond onder de voeten. Onder de zes inwoners (gezinshoofden) van het kerspel Eenum die onder het Zandtster Eesterrecht vallen, wordt in 1611 *Alle Jans* genoemd<sup>60</sup>. De andere vijf zijn *Tomas Muller*, *Gerrijt Garbens backer*, *N. Wever*, *Geert Geerts* en *Jan Gerrijts*. Van *Jan Gerrijts* is de woonplaats bekend: hierboven zagen we reeds dat hij woonde op de kloosterboerderij direct ten westen van Eenum. *Jan Gerrits* was tevens eigenaar van de heemstede waarop een behuizing en molen stond, gebruikt door *Tomas Jans mulner*. *Geertjen*, weduwe van *Jan Gerrits*, zegt *Tomas* op 24 jan. 1617 het gebruik van deze heemstede op en procedeeert vele daaropvolgende rechte dagen voor de redger van Eesterrecht met haar voormalige huurder<sup>61</sup>. Op 9 mei 1617 en

---

<sup>56</sup> *Claveboeck*, 92.

<sup>57</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 9, fol. 133.

<sup>58</sup> St.A. Aurich, Rep 234, dl. 1, fol. 165, p. 329

<sup>59</sup> St.A. Aurich, Rep 234, dl. 1, fol. 236v, p. 476

<sup>60</sup> Feenstra, ‘Eestrum’, 72.

<sup>61</sup> R.A. Fivelingo, inv.nr. 112 (oud R.A. XX a 2), fol. 4 sqq.

latere rechtdagen treedt *Alle Jansen* als borg voor *Tomas* op in een zaak tegen *Gerrit Garbes*, de bakker die eveneens in de lijst van 1611 genoemd wordt<sup>62</sup>. De verdere lotgevallen van de bewoners van de wierde Oostrum hebben wij niet onderzocht.

### **De vroegst bekende bewoner van Oostrum**

De localisering van Oostrum maakt het mogelijk de voorgeschiedenis tot een kleine duizend jaar geleden terug te voeren. In een lijst met inkomsten van het klooster Werden uit de jaren 1030-1050 wordt vermeld 'In Osterhem *Sahsbraht* IIII unc. preter v denarios', d.w.z.: in Osterhem [betaalt] *Sahsbraht* 4 onzen, naast 5 denariën. De vermelding staat tussen een aantal dorpen in Fivelingo en Husingo in: Engislingeri (Enselens), Lethermengi (Leermens), Enun (Eenum), Slohtoron (Slochteren), Uuirthum (Wirdum), Stedon (Stedum), Emuthon (Westeremden), Heurtherouualde (Hemerwolde), **Osterhem**, Arneru (Eenrum), UUidinum (De Wieden bij Maarhuizen<sup>63</sup>), Sahsinheim (Lutkesaaxum), Reisuurd (Rasquert), Bahtlon (Baflo), Ingaldingon (Tinallinge), Renun (Ranum), Obergun (Obergum) enz.<sup>64</sup> Omdat Osterhem direct vóór Eenrum staat, is tot dusverre aangenomen dat het Oosterhuizen bij die plaats betreft<sup>65</sup>, maar het is op zijn minst twijfelachtig dat die streek toen al bestond. Veel waarschijnlijker is het dat Osterhem behoort bij de Fivelgoër dorpen die daarvóór genoemd worden en ongetwijfeld is Oostrum bedoeld. In *Sahsbraht* zien we de eerst bekende bewoner van Eenumhoogte, waarvan de geschreven geschiedenis dus duizend jaar teruggaat.

### **Bijlage. Mogelijk voorgeslacht van de familie Oostrum**

Dankzij processtukken uit het familiearchief Ewsum<sup>66</sup> is vrij veel bekend over een familie te Loppersum, waarin de namen *Alle*, *Popke* en *Writzer* voorkomen. De verbindingen met verschillende latere families zijn niet zonder hypothesen te leggen, maar we willen deze de lezer niet onthouden, want er is genoeg reden om aan te nemen dat velen zich tot haar afstammelingen kunnen rekenen. De eerste drie filiaties van de hypothetische stamreeks zijn aan de genoemde stukken ontleend, aangevuld met enige andere gegevens<sup>67</sup>. Vanaf de vijfde generatie is een relatie tot Oostrum aantoonbaar, terwijl de verbinding tussen beide stamreeksfragmenten aannemelijk is, door het voorkomen van de namen *Alle* en *Popke* en de goegedheid in de omgeving van Loppersum. Aanwijzingen voor de juistheid van de stamreeks vinden we verder in de continuïteit van enkele percelen land: land van *olde Alle in den Ham* (I.) is honderd jaar later in gebruik bij *Popke Allens* (IV.) en *Alle Popkens* (V.) is net als *Alle Jansen* (VII.) eigenaar en/of gebruiker van een (de) heerd te Oostrum.

#### **I. olde Alle in den Ham, geb. ca. 1420?, tr. N.N.**

In de *Summa agrorum in Slochtra*, een 14de- en 15de-eeuws overzicht van landgebruikers en -eigenaars in het Slochterzijlvest, komen o.a. voor *Allo*, broer van *Lyude*, als eigenaar van 4 deimt land in Lopster lutke zijlrecht omstreeks 1460 en *Lyudde in den Ham* als eigenaar van 12 akkers land

---

<sup>62</sup> Ibidem, fol. 34 sqq.

<sup>63</sup> Vriendelijke mededeling van drs. P.N. Noomen te Leeuwarden.

<sup>64</sup> W.A. Ligtendag, *De Wolden en het water* (Groningen 1995) 347.

<sup>65</sup> Ibidem, 66.

<sup>66</sup> F.A. Ewsum, inv.nr. 235 en 242, oud inv.nr. 107.

<sup>67</sup> Met dank aan drs. P.N. Noomen en drs. O.D.J. Roemeling voor aanvullingen en correcties.



in de schepperij Oostzijde van Slochteren omstreeks 1445<sup>68</sup>. Het land dat *Allo* omstreeks 1460 bezit, is honderd jaar later in gebruik bij *Popke Allens* (IV.). Hij is vermoedelijk ook de *Alle in den Ham* die in de clauwlijsten van Loppersum voorkomt als eigenaar van de rechten vallende op Tjaert Synekensheerd in Siuxumerclauw<sup>69</sup>, een thans verdwenen boerderij<sup>70</sup>. Later blijkt de heerlijkheid door *Alle in den Ham* (deze?) verkocht te zijn en wordt de boerderij bewoond door *Jacup Hollander*<sup>71</sup>. *Ludde in den Ham*, mogelijk de broer van *Alle* of een nazaat, wordt in de clauwlijst van de rechtstoel Loppersum in het eind van 15de of het begin van de 16de eeuw eigenaar genoemd van de rechten op Bolemaheerd in de Hamsterclauw<sup>72</sup>, later Karsheem genaamd<sup>73</sup>, alsmede van Ubbema- of Hinckemaheerd in Groesterclauw<sup>74</sup>. Over deze laatste heerd is in 1551 onenigheid tussen *Ludde in den Ham*, ongetwijfeld een nazaat van zijn genoemde naamgenoot, en *Luppo Writzers*. *Ludde* stelt dat dit recht valt op zijn heert in de Groe, Mensemaheerd genaamd, terwijl *Luppo* stelt dat het valt op zijn heerd in dezelfde clauw, Yuckemaheerd genaamd (de latere borg Juckema). Omdat zij er niet uitkwamen, verkochten beiden hun aanspraken op 9 juni 1551 aan de gebroeders *Van Ewsum*<sup>75</sup>.

Uit dit huwelijk o.a.:

1. **Autke Allens**, geb. ca. 1450?, † 1492<sup>76</sup>/1503, tr. **Ake N.N.**, † na 1503<sup>77</sup>.  
Uit dit huwelijk:
  - a. *Alle Autkens*, geb. ca. 1480?, tr. *Grete N.N.*; zij hertr. *Frick Syabbens*.  
Uit dit huwelijk een zoon *Alle Allens in den Ham*.
  - b. *Doeke Autkens*, geb. ca. 1480?, tr. *Fre N.N.*; zij hertr. *Sybrant in den Ham*.  
Uit dit huwelijk een dochter, † tussen 14 okt. 1547 en 31 okt. 1558<sup>78</sup>, tr. *Tyasse Hayens*; hij hertr. vóór 31 okt. 1558 *Anna*, dochter van *Willem Jansen* te Stedum en *Geertruit*<sup>79</sup>. Uit het tweede huwelijk stamt de familie *Tjassens*<sup>80</sup>.
2. **Popke Allens**, volgt II.

## II. **Popke Allens**, geb. ca. 1450?, † na 1503<sup>81</sup>, tr. **N.N.**

Hij wordt in 1492 met zijn (ongenoemde) broeders vermeld in verband met een geschil met *Homme ten Dam* voor de redger van Loppersum betreffende een scheidbrief<sup>82</sup>.

Uit dit huwelijk:

1. **Alle Popkens**, volgt III.
2. **N.N.**, tr. **Wigbolt Blickslager of Luchtemaker**.

<sup>68</sup> R. Alma en O. Vries, 'Summa agrorum in Slochtra. Een gedeeltelijk Oudfriese tekst uit de Ommelanden', *Us wurk* 39 (1990) 1-48, aldaar 29. Letterlijk geeft de tekst: 'Allo lijnde [lees: Lijude] broeder iiii d.' resp. 'Lijude inde ham xij agros in buttinge were'.

<sup>69</sup> Gedrukt: *Claveboeck*, 106; R.P. Cleveringa, *Clauwgerechtigde Ommelander heerd en de eisch van ge goedheid van den redger* (Amsterdam 1963) 36.

<sup>70</sup> J.E. Muntinga en G.A. Brongers, *Bijdragen tot de kennis van de gemeente Loppersum* (Uithuizen 1960) 89.

<sup>71</sup> Hs. in folio 170, fol. 172v.

<sup>72</sup> Gedrukt: *Claveboeck*, 107; Cleveringa, *Clauwgerechtigde Ommelander heerd*, 34.

<sup>73</sup> Muntinga en Brongers, *Loppersum*, 131-133. Vgl. H.A. Farmsum, inv.nr. 927, fol. 5r.

<sup>74</sup> Gedrukt: *Claveboeck*, 107; Cleveringa, *Clauwgerechtigde Ommelander heerd*, 36; Muntinga en Brongers, *Loppersum*, 160-161.

<sup>75</sup> F.A. Clant van Hanckema, inv.nr. 210\*, fol. 169v. Vgl. *Claveboeck*, 111; H.A. Farmsum, inv.nr. 920<sup>2</sup>, fol. 28.

<sup>76</sup> F.A. Ewsum, inv.nr. 210, oud inv.nr. 361: aantekening betreffende rechtzaken tussen *Autke Allens* en *Peter op de tyuchen* betr. landhuur en tegen *Humme ten Dam* betr. wederzijds toegebrachte wonden.

<sup>77</sup> *Ibid.*: *Ake Autkens* betaalt 12½ kromstaart aan half-kromstaartenschot (d.w.z. waterstaatsbelasting ter hoogte van ½ kromstaart per gras).

<sup>78</sup> G.A.G., Reg. Feith 1547.26. Afgebeeld: R.G. Tjassens, *Het geslacht Tjassens. Een familie van ambtenaren, landbouwers, militairen en regenten* (Paterswolde 1991) 4.

<sup>79</sup> G.A.G., Arch. Parochiekerken, inv.nr. 176, oud Reg. Feith 1566.19.

<sup>80</sup> Zie verder: Tjassens, *Geslacht Tjassens*, 5.

<sup>81</sup> F.A. Ewsum, inv.nr. 210, oud inv.nr. 361: *Popke Allens* betaalt ½ gld. aan half-kromstaartenschot.

<sup>82</sup> *Ibidem*.

- III. **Alle [Popkens] in de Rijp**, geb. ca. 1475?, te Zeerijp, tr. **N.N.**  
 Uit dit huwelijk zoons en dochters, o.a.:
1. **Writzer Allens**, vermeld 1542 als eigenaar van het redgerrecht op Lippe Haykensheerd te Zeerijp<sup>83</sup>.  
 Uit hem stammen waarschijnlijk de families *Writers* te Loppersum, Appingedam en Eenrum.
  2. **Popke Allens**, volgt IV.
- IV. **Popke Allens**, geb. ca. 1500?, landbouwer te Zeerijp, vermeld 1554<sup>84</sup>-1560.  
 Hij wordt vermeld als gebruiker van land in Lopster lutke zijlvest omstreeks 1557, o.a. van land dat honderd jaar eerder in bezit is van *Allo*, broer van *Lyude* (zie onder I.)<sup>85</sup>. Op 7 juni 1560 verkoopt hij aan *Johan van Ewsum* het redgerrecht en overrecht op Luppe Haykensheerd, aan hem door zijn zalige vader nagelaten, nu met zijn broeders gescheiden en door *Popke* zelf bewoond en gebruikt<sup>86</sup>. Dit is dezelfde heerd als die waarvan in 1542 *Writzer Allens* het redgerrecht bezit (zie hierboven).  
 Zoon?:
- V. **Alle Popkens**, geb. ca. 1525?, vermeld 30 mei 1553 als medeverkoper van de rechten vallende op de heerd te Oostrum, tr. **N.N.**, wellicht dochter van *Erasmus Everts*, kerkvoogd te Zeerijp in 1535 en 1538<sup>87</sup>.  
 Uit dit huwelijk?:
1. **Johan Allens**, volgt VI.
  2. **Popke Allens**, van Zeerijp, burger van Groningen 24 juli 1584<sup>88</sup>, lid van het brouwersgilde aldaar 1584<sup>89</sup>, later wonende te Noordbroek, tr. **Hille N.N.**  
 Kinderen: *Matthias*, *Cornelius* en *Hille Popkens*. Uit het huwelijk van deze laatste met *Harmen Feyes* stamt een uitgebreid, doopsgezind nageslacht in het Oldambt<sup>90</sup>.
  3. **Asmus Allens**, tr. **Frouke**, met nageslacht te Noordbroek<sup>91</sup>.
- VI. **Johan Allens**, geb. ca. 1555?, vermeld 1593<sup>92</sup>, landbouwer te Zeerijp.  
 Zoon?:
- VII. **Alle Jansen**, geb. ca. 1580, vermeld 1611-1630, landbouwer te Oostrum<sup>93</sup>.  
 Zoon?:
- VIII. **Cornelis Allens (Oostrum)**, zie genealogie *Oostrum* (onder I.).

<sup>83</sup> *Claveboeck*, 106; Cleveringa, *Clauwgerechtigde Ommelander heerd*, 43.

<sup>84</sup> H.J.K., inv.nr. 287 en 288, 11 maart en 12 mei 1554: *Enne Frebis*, voormond, *Johan Rolyffs* en *Popke Allens*, voogden over de kinderen van zalige *Hicke Frebis*. De familie waarin de naam *Frebes* voorkomt was woonachtig te Godlinze.

<sup>85</sup> U.B. Groningen, Ms. 324, fol. 4v-5v.

<sup>86</sup> F.A. Clant van Hanckema, inv.nr. 201\*, fol. 174r.

<sup>87</sup> H.A. Farmsum, inv.nr. 895, reg. 319, resp. 327.

<sup>88</sup> G.A.G., Burgerboek ('*Popke Allens* wuth de Ryp, koepman') en Stadsrekening 1584.

<sup>89</sup> G.A.G., Brouwersgilderol: '*Popko Allens* uyt die Rip'.

<sup>90</sup> Zie: M. de Boer, e.a., 'Het nageslacht van Feijo Harmens. Een doopsgezinde parenteel uit het Oldambt', *Gens nostra* 56 (2001) 281-311.

<sup>91</sup> Zie: K.A. Reuvers, 'Het geslacht Erasmus te Noordbroek', *Gruoninga* 30 (1985) 155-161, ald. 160.

<sup>92</sup> G.A.G., Hs. in 4<sup>o</sup>, nr. 5, pag. 674, als gebruiker van 17 grazen land onder Zeerijpster eed.

<sup>93</sup> *Alle Jansens* gebruikt volgens het verpondingsregister van 1630 18 grazen land te Eenrum, 3 grazen te Hoeksmeer, 6 grazen te Zeerijp, 4 deimt te Schildwolde en 1 gras onder Tjamsweer (S.A., inv.nr. 2135, pag. 61, 164, 287, 322, resp. 439).